

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ НАУКИ І ОСВІТИ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 35
від 17 лютого 2016 року

**Про фінансове забезпечення сфери науки і освіти у 2016 році:
проблеми та шляхи покращення**

Заслухавши інформацію представників Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, національних галузевих академії наук України щодо фінансового забезпечення сфери науки і освіти у 2016 році: проблеми та шляхи покращення, Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти відзначає.

Розвиток нових знань та технологій виокремлюють освіту і науку у найбільш важливу та впливову сферу економіки, спрямовану на якісне забезпечення життя та потреб суспільства і людини. Загальним проявом таких тенденцій у сучасному світі є збільшення зайнятих у науковій та освітянській сфері, зростання інвестицій як за рахунок бюджетного так і позабюджетного фінансування, пріоритетний розвиток матеріально-технічної бази освіти і науки.

В Україні темпи скорочення бюджетних витрат на освіту і науку у порівнянні з 2013 роком майже у два рази перевищили темпи падіння ВВП.

Видатки загального фонду Державного бюджету України на 2016 рік у порівнянні з 2015 роком збільшено на 14,2% (на 80 755 438,5 тис. грн.), тоді як видатки Міністерству освіти і науки України збільшено тільки на 3,4%. А видатки Національній академії наук та національним галузевим академіям наук скорочено на 19% (з 3123036,6 тис грн. до 2620667,3 тис. грн.). У порівнянні з 2014 роком частка коштів з загального фонду державного бюджету, що була спрямована у 2016 році Міністерству освіти і науки України та Національній академії наук України, скоротилась майже у два рази (для МОН України з 4,2% до 2,7%, для НАН України з 0,64% до 0,31%)

Бюджетні кошти, що спрямовуються на освіту і науку у 2016 році, не покривають виплати на заробітну плату та її індексацію, індексацію стипендій, оплату комунальних послуг та споживання енергоносіїв, утримання та розвиток матеріально-технічної бази навчальних закладів та наукових установ, проведення перспективних наукових досліджень, перш за все спрямованих на забезпечення високотехнологічних обороноздатності та національної безпеки держави.

Критичним наслідком такої бюджетної політики щодо освітньої сфери стала передача фінансування професійно – технічних та позашкільних навчальних закладів як окремих ділянок освітньої галузі на обласні бюджети

Виникла загроза закриття професійно-технічних закладів, їх нераціональне перепрофілювання, відчуження приміщень, земельних ділянок, скорочення робочих місць, врешті решт, дефіцит кадрів кваліфікованих робітників, особливо з малопrestiжних та гостродефіцитних професій, у яких є потреба.

Під загрозою опинилась конституційна норма щодо доступності професійно-технічної освіти, а також соціальна функція, що виконувалась такими навчальними закладами.

З метою термінового вирішення цієї проблеми за поданням народних депутатів України Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» та Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», в частині фінансування професійно-технічної освіти.

З ухваленням Закону України від 24.12.2015 року № 911-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» суттєво обмежено право на забезпечення учнів безкоштовним гарячим харчуванням. На адресу Голови Верховної Ради України Комітету Верховної Ради України надходять звернення від депутатів районних рад, затверджених на сесіях, з проханням переглянути відповідні норми чинного законодавства щодо поновлення безкоштовного харчування для дітей 1-4 класів системи загальної середньої освіти. Реагуючи на зазначені звернення, народні депутати України – члени Комітету з питань науки і освіти ініціювали внесення проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення безкоштовного харчування учнів загальноосвітніх навчальних закладів» (реєстр. № 3829). Своїм рішенням Комітет запропонував Верховній Раді України підтримати зазначений проект закону, забезпечивши витрати на безкоштовне харчування учнів початкової школи відповідними фінансовими ресурсами.

Комітет з питань науки і освіти констатує, що в поточному навчальному році склалася критична ситуація з забезпеченням учнів загальноосвітніх навчальних закладів підручниками та навчальними посібниками.

З лютого 2016 року Парламентом України ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безоплатного забезпечення підручниками учнів загальноосвітніх навчальних закладів», яким покладено на державу забезпечення підручниками навчальні заклади системи загальної середньої освіти

Під час підготовки змін та доповнень до Закону України «Про Державний бюджет на 2016 рік» вкрай важливо також розглянути пропозиції щодо збільшення витрат з державного та місцевих бюджетів на придбання шкільних автобусів, підтримки малокомплектної початкової школи.

Комітет зазначає, що поглиблення руйнації, яка спостерігається протягом останніх років у вітчизняній науці, набуває незворотних процесів. Відбудеться загрозливе скорочення чисельності працюючих у науковій та науково-технічній сфері, посилюється відтік молодих талановитих науковців, їх міграція за кордон або в інші сфери діяльності. В наукових установах запроваджується

режим неповної зайнятості, зменшується обсяг грошового забезпечення працівників, зростає соціальна напруга у трудових колективах, організуються громадські акції.

За часи незалежності чисельність дослідників на душу населення в Україні скоротилася майже у п'ять разів і сьогодні є найнижчою у Європі.

Виникає реальна загроза руйнації наукових шкіл, проведення сучасних наукових досліджень та наукового супроводу високотехнологічних галузей виробництва. Втрачається якість освіти та підготовка висококваліфікованих фахівців, особливо, за новими сучасними технологіями та структурними змінами в економіці.

За таких недалекоглядних умов щодо втрати можливостей вітчизняного науково-технічного потенціалу економіка держави у майбутньому буде приречена на витрату надзвичайно великих бюджетних коштів для придбання іноземних сучасних виробництв, технологій, послуг та використання інтелектуальної власності на їх обслуговування.

Комітет вважає, що такий стан бюджетної політики не відповідає вимогам чинного законодавства, створює додаткова труднощі та відволікає Міністерство освіти і науки України, Національну академію наук України, національні галузеві академії наук в частині реалізації державної освітньої, наукової та науково-технічної політики.

Міністерство фінансів України при формуванні бюджетних пропозиції до Державного бюджету України виходить за межі правового поля, порушує статті Бюджетного кодексу та норми законів України щодо наукової та освітньої сфери, необґрунтовано щорічно вносить зміни кодів бюджетної класифікації, що створює плутанину та труднощі у розподілі коштів та контролі за їх використанням. Запроваджується режим секретності та закритості бюджетного процесу, а на запити народних депутатів України – членів Комітету надається не конкретна, а то й неправдива інформація.

Три роки поспіль у порушення вимог Бюджетного кодексу України Міністерство фінансів України намагається позбавити Національну академію наук та національні галузеві академії наук статусу головних розпорядників бюджетних коштів.

Недотримання Міністерством фінансів України законодавчих норм у бюджетному процесі принижує роль Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України як головних розпорядників бюджетних коштів, що створює загрозу у реалізації політики держави у сфері освіти і науки.

Виходячи з вищезазначеного, а також враховуючи пункт 2 прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік», яким Кабінету Міністрів України до 1 березня 2016 року доручено внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо змін до Державного бюджету України на 2016 рік, опрацювавши надані Комітету Верховної Ради України з питань бюджету пропозиції суб'єктів права законодавчої ініціативи до законопроекту про Державний бюджет України на 2016 рік, Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти вирішив:

1. Інформацію щодо фінансового забезпечення сфери науки і освіти у 2016 році: проблеми та шляхи покращення взяти до відома.

2. Вважати, що стан фінансового забезпечення науки і освіти у 2016 році є критичним і таким, що не відповідає сучасним вимогам європейського законодавства, положенням чинних законів України у науковій та освітянській сфері та закладає незворотні, руйнівні процеси в освіті і науці.

3. Звернутися до Президента України з пропозицією підписати закони про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» щодо фінансування професійно-технічної освіти (№983-VIII), про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо фінансування професійно-технічної освіти (№982-VIII), що стосуються подальшого функціонування професійно-технічної освіти.

4. Кабінету Міністрів України, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету при підготовці змін до проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» передбачити збільшення видатків:

4.1. Міністерству освіти і науки України:

на 112 млн. 100,0 тис. грн. за бюджетними програмами:

КПКВК 2201040 «Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка преси, розвитку наукової інфраструктури, наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних досліджень» - на 100 000 тис. грн.;

КПКВК 2201310 «Фізична і спортивна підготовка учнівської та студентської молоді» - на 12 100,0 тис. грн.;

на 158 млн. грн. для здійснення капітального ремонту навчальних закладів за бюджетними програмами:

КПКВК 2201100 «Надання освіти у загальноосвітніх школах соціальної реабілітації, загальноосвітніх ліцеях-інтернатах з посиленою військово-фізичною підготовкою та інших загальноосвітніх навчальних закладах державної форми власності» - 3 000, тис. грн.. (КЕКВ 3132 - 2,5 млн. грн.

КЕКВ 3110 - 0,5 млн. грн.);

КПКВК 2201120 «Забезпечення діяльності Національного центру «Мала академія наук України», надання позашкільної освіти державними позашкільними навчальними закладами. Заходи з позашкільної роботи» -2 000, тис. грн.;

КПКВК 2201150 «Підготовка кадрів вищими навчальними закладами I-II рівнів акредитації та забезпечення діяльності їх баз практики» - 50 000,0 тис. грн.;

КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації та забезпечення діяльності їх баз практики» -100 000,9 тис. грн.;

КПКВК 2201170 «Здійснення методичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності навчальних закладів» - 3 000,0 тис. грн.

4.2. Національній академії наук України на 725 млн. 43,2 тис. грн. за такими бюджетними програмами:

КПКВК 6541030 «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек» на 696 014,6 тис. грн.;

КПКВК 6541140 «Здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Інститутом проблем безпеки атомних електростанцій Національної академії наук України» – на 9 667,3 тис. грн.;

КПКВК 6541020 «Наукова і організаційна діяльність Президії НАН України» – 14 282,6 тис. грн.;

КПКВК 6541200 «Підвищення кваліфікації з пріоритетних напрямів науки та підготовка до державної атестації наукових кадрів Національної академії наук України» – на 919,7 тис. грн.;

КПКВК 6541100 «Медичне обслуговування працівників НАН України» – на 4 159,0 тис. грн.

4.3. Національній академії аграрних наук України на 89 млн. 323,3 тис. грн., за такими бюджетними програмами:

КПКВК 6591020 «Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії аграрних наук України» - на 6 373,9 тис. грн.;

КПКВК 6591060 ««Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка технічного забезпечення наукових установ, розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання» - на 82 524 тис. грн.;

КПКВК 6591080 «Здійснення заходів щодо підтримки науково-дослідних господарств» - передбачено 6 810,8 тис. грн.;

КПКВК 6591100 «Збереження природно-заповідного фонду в біосферному заповіднику "Асканія-Нова"» - на 425,4 тис. грн.

4.4. Національній академії медичних наук України на 81 млн. 375,5 тис. грн., за такими бюджетними програмами:

КПКВК 6561090 «Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії медичних наук України» - на 2 млн. 498,1 тис. грн.;

КПКВК 6561040 «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання» – на 78 млн. 877,4 тис. грн.

4.5. Національній академії педагогічних наук України на 27 млн. 457,3 тис. грн. за такими бюджетними програмами:

КПКВК 6551030 «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними замовленням у сфері педагогічних наук, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання» - на 24 260,1 тис. грн.;

КПКВК 6551020 «Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії педагогічних наук України» - на 2 697,2 тис. грн.;

КПКВК 6551060 «Підвищення кваліфікації керівних кадрів і спеціалістів у сфері освіти закладами післядипломної освіти III-IV рівнів акредитації» - на 500 тис. грн.

4.6. Національній академії правових наук України на суму 5 млн. 800, 0 тис. грн. за бюджетною програмою:

КПКВК 6561040 «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері законодавства і права, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури» - на 5 800, 0 тис. грн.

4.7. Національній академії мистецтв України на суму 3 млн. 666, 7 тис. грн. за бюджетною програмою:

КПКВК 6571020 «Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії мистецтв України» - на 1 772,9 тис. грн.;

КПКВК 6571030 «Фундаментальні дослідження та підготовка наукових кадрів у сфері мистецтв» - на 1893,8 тис. грн.

5. Рекомендувати Кабінету Міністрів України та Міністерству фінансів України, враховуючи, що на виконання положень Закону України «Про вищу освіту», здійснюється процес реформування освітньої галузі, структури вищої освіти у цілому, що включає, зокрема, і зміну статусу вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації, до завершення такої перебудови не здійснювати кроки, направлені на зміну механізму фінансування вищих навчальних закладів I - II рівня акредитації незалежно від їх правового статусу.

6. Рекомендувати Кабінету Міністрів України та Міністерству освіти і науки України внести пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» в частині:

повернення з Державного бюджету України видатків на фінансування підготовки робітничих кадрів у професійно-технічних та інших навчальних закладах;

недопущення передачі з державної власності у комунальну власність установ, закладів та організацій професійно-технічної освіти.

7. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України забезпечити фінансування в повному обсязі четвертого етапу Всеукраїнських олімпіад школярів, зокрема з математики, фізики, інформатики.

8. Рекомендувати Верховній Раді України підтримати рішення Комітету з питань науки і освіти щодо невідкладного ухвалення проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення безкоштовного харчування учнів загальноосвітніх навчальних закладів (реєстр. № 3829).

9. Підтримати пропозиції Інституту економіки та прогнозування НАН України щодо удосконалення фінансового забезпечення сфери науки і освіти (додаються). Рекомендувати Кабінету Міністрів України розглянути ці пропозиції та підготувати проекти законів щодо їх реалізації.

10. Доручити підкомітету з питань науки, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності (народний депутат України Кириленко І.Г.) опрацювати законодавчі пропозиції НАН України щодо внесення змін до Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу» щодо будівництва об'єктів наукового та житлового призначення та до Житлового кодексу Української РСР щодо переведення нежилых будинків та нежилых приміщень у жилі та внести пропозиції щодо їх подання до Верховної Ради України.

11. Контроль за реалізацією цього рішення покласти на Голову Комітету Гриневич Л.М.

Голова Комітету

Л.М. Гриневич

Пропозиції

щодо удосконалення фінансового забезпечення сфери науки і освіти¹

1. Важливим питаннями вдосконалення фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні є:

- внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо можливостей бюджетних установ отримувати дивіденди від діяльності наукових парків, господарських товариств, створених для використання об'єктів права інтелектуальної власності, права на які належать установам (п. 157.3 Ст. 157 Податкового кодексу України);

- зняття обмежень щодо використання коштів науковими установами та вищими навчальними закладами, які вони отримують від виконання спільних науково-дослідних робіт з підприємствами та у вигляді грантів, одержаних від міжнародних та іноземних організацій.

Для цього необхідно здійснити наступне:

- внести зміни до нормативно-правових актів, що регламентують діяльність органів Державної казначейської служби України відносно встановлення заборони затримки використання вказаних коштів;

- встановити на рівні рішення Кабінету Міністрів України строку перерахування зазначених коштів в один день з дня реєстрації фінансових зобов'язань бюджетних установ;

- внести зміни до Адміністративного кодексу України щодо введення адміністративної відповідальності працівників органів Державної казначейської служби України у разі порушення строків перерахування коштів бюджетних установ;

¹ Пропозиції розроблені на основі матеріалів, наданих для підготовки Національної доповіді «Інноваційна Україна-2020» групою фахівців на чолі з Ю.М Капицею.

- внести зміни до підпункту 1 пункту 11 постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року №65, передбачивши зняття обмежень щодо використання науковими установами та вищими навчальними закладами коштів спеціального фонду державного бюджету, отриманих від підприємств та організацій та у вигляді гранті;

- внести зміни до Бюджетного кодексу України, надавши можливість вищим навчальним закладам і науковим установам розміщувати власні надходження, отримані від плати за послуги від наукової та науково-технічної діяльності, в банківських установах;

2. Актуальним питанням є винайдення та запровадження ефективної моделі діяльності інституцій, що здійснюють проведення конкурсів та фінансування науково-технічних програм, інноваційних проектів, проектів трансферу технологій, проведення дослідно-конструкторських робіт за рахунок коштів державного бюджету. В цьому контексті необхідним є

На нашу думку принципові питання конкурсного відбору проектів та проведення експертизи для проектів державних фондів, а також державних науково-технічних програм мають бути визначені на рівні та включати :

- оцінку рівня кваліфікації виконавців; досвіду виконання колективом виконавців подібних досліджень в останні 5 років;

- оцінку наявності необхідної матеріально-технічної бази;

- оцінку наявності у колективі виконавців фахівців з науковим ступенем та вченим званням у відповідній галузі науки (питома вага зазначених критеріїв при оцінці представлених на конкурс науково-технічних проектів не може бути нижчою 70%);

- формування та затвердження замовником експертних рад, що складаються з провідних фахівців наукових установ національних академій наук, галузевих наукових організацій, вищих учбових закладів, органів

державної влади, підприємств та організацій. До участі в експертних радах уповноважений орган може запрошувати провідних закордонних фахівців;

- публікацію умов конкурсу не пізніше ніж за 60 днів до дня подання проектів на офіційному сайті уповноваженого органу;

- проведення експертизи проектів не пізніше 45 днів з дня подання проектів;

- розгляд та затвердження результатів конкурсу на розширеній колегії замовника з залученням керівників експертних рад та громадської ради;

- оприлюднення результатів конкурсу у засобах масової інформації та на офіційному сайті замовника;

- запровадження механізму апеляцій та розгляду проектів іншими групами експертів у випадку незгоди організацій з висновками експертизи

3. Внести зміни до законодавства щодо утворення та механізмів діяльності венчурних фондів з метою залучення коштів юридичних та фізичних осіб для:

- інвестування в науково-технічні розробки та інноваційні проекти;
- створення нових інноваційних підприємств.

4. Внести зміни до законодавства, передбачивши утворення фонду страхових гарантій щодо забезпечення страхових зобов'язань, пов'язаних з реалізацією інноваційних проектів, відповідно до статті 32 Закону України «Про страхування» (зміни до законів України «Про інноваційну діяльність», «Про страхування»)

5. З метою запровадження в Україні податкових стимулів науково-технічної та інноваційної діяльності:

1. Затвердити Концепцію податкового стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні.

2. Передбачити розробку податкових механізмів стимулювання здійснення окремих інвестиційних, інноваційних проектів, проектів з трансферу технологій, а також стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності підприємств та організацій в цілому:

**а) Податкове стимулювання діяльності наукових установ та вищих
учбових закладів**

Передбачити звільнення від сплати ввізного мита, податку на добавлену вартість та інших обов'язкових платежів наукові прилади, обладнання, запасні частини і витратні матеріали до них, реактиви, зразки, матеріали для дослідів, науково-технічну та навчальну літературу, що ввозяться в Україну для забезпечення власної науково-технічної діяльності наукових установ і організацій НАН України, галузевих академій наук та вищих навчальних закладів України

**б) Стимулювання проведення підприємствами науково-дослідних
та дослідно-конструкторських робіт**

Передбачити, враховуючи досвід держав-членів ЄС, податкове стимулювання проведення підприємствами наукових та дослідно-конструкторських робіт через:

– збільшення витрат, що враховуються при визначенні оподаткованого прибутку, на певний відсоток від обсягу проведених науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (125-200 в окремих державах-членах ЄС)
чи

– зменшення сум прибутку на певний відсоток коштів, витрачених на проведення досліджень і розробок (ДіР) (20-35% в окремих державах-членах ЄС)

для ДіР, здійснених підприємствами власними силами, а також ДіР, замовленими підприємствами у наукових установ та вищих навчальних закладів.